

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти, науки та молодіжної політики
Івано-Франківської облдержадміністрації
Івано-Франківське обласне відділення Малої академії наук України
Мала академія наук учнівської молоді
Івано-Франківської міської ради Івано-Франківської області

Відділення: філософія та
суспільствознавство
Секція: правознавство

СУДОВО-ЕКСПЕРТНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ

Роботу виконала:
Лунів Божена Олегівна,
ліцеїстка 31 групи
природничо-математичного ліцею
Івано-Франківської міської ради

Науковий керівник:
Уварова Світлана Степанівна,
керівник секції правознавства

Івано-Франківськ – 2018

ТЕЗИ

науково-дослідницької роботи «Судово-експертна служба в Україні:

правовий статус та деякі актуальні аспекти діяльності»

Лунів Божени Олегівни, ліцеїсти 10 класу

природничо-математичного ліцею Івано-Франківської міської ради

слухача Малої академії наук Івано-Франківської міської ради

Науковий керівник: Уварова Світлана Степанівна

Актуальність роботи полягає в тому, що вивчення та аналіз нормативно-правового статусу, форм і методів роботи судової експертизи та експертних установ важливе для пізнання закономірностей розвитку експертної діяльності сьогодні та у майбутньому. Організація судово-експертної діяльності тісно пов'язано з розвитком багатьох юридичних, технічних, природознавчих та інших наук, а особливо криміналістики. Завданням цієї роботи є дослідити формування сучасної системи судово-експертних установ, яке пройшло певні взаємопов'язані етапи, результатом чого є створення в органах внутрішніх справ судово-експертної установи, що відповідає сучасним потребам судочинства. Метою цієї роботи є вивчення основ діяльності судово-експертної служби в сучасній Україні. Об'єктом дослідження виступає судово-експертна служба в Україні. Предметом дослідження виступають форми і методи роботи експертів. Наукова новизна роботи полягає в актуалізації питання щодо ролі науково-дослідницьких експертно-криміналістичних центрів у встановленні історичних фактів та ідентифікації тіл воїнів України, загиблих в АТО.

ЗМІСТ

ТЕЗИ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Діяльність експертної служби МВС України	
1.1. Нормативно-правовий статус.....	6
1.2. Основні форми і методи роботи	8
РОЗДІЛ 2. Деякі важливі аспекти діяльності судово-експертної служби в сучасній Україні	
2.1. Внесок судово-експертної служби Івано-Франківської області в ексгумацію та ідентифікацію тіл закатованих людей в «Дем’яновому Лазі».....	25
2.2. Проведення ДНК-експертиз невідомих тіл загиблих учасників АТО.....	28
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МВС – Міністерство Внутрішніх справ

ДНК – дезоксирибонуклеїнова кислота

АТО – антитерористична операція

НДЕКЦ – науково-дослідний експертно-криміналістичний центр

ОВС – органи внутрішніх справ

КПК – Кримінально-процесуальний Кодекс

СОГ – слідчо-оперативна група

ВСТУП

Виникнення будь-якого виду людської діяльності зумовлено потребами суспільства у використанні її результатів. З появою більшої потреби людей у результатах діяльності вона розширюється, вдосконалюються засоби та методи її здійснення. Розширення певного роду діяльності людини сприяє накопиченню окремих практичних знань, що становить її розвиток. Згодом практичні знання узагальнюються та перетворюються в теоретичні, що створюють галузі наук, які, у свою чергу, забезпечують цю діяльність. У такий спосіб проходить становлення та розвиток будь-якого виду людської діяльності, в тому числі й експертної про що ми дізнаємося, аналізуючи діяльність експертних установ, які з року в рік накопичують отримані знання та використовують їх у подальшій роботі.

Актуальність цієї науково-дослідницької роботи полягає в тому, що вивчення та аналіз нормативно-правового статусу, форм і методів роботи судової експертизи та експертних установ важливе для пізнання закономірностей розвитку експертної діяльності сьогодні та у майбутньому. Організація судово-експертної діяльності тісно пов'язано з розвитком багатьох юридичних, технічних, природознавчих та інших наук, а особливо криміналістики. Завданням цієї роботи є дослідити формування сучасної системи судово-експертних установ, яке пройшло певні взаємопов'язані етапи, результатом чого є створення в органах внутрішніх справ судово-експертної установи, що відповідає сучасним потребам судочинства. Перспективним напрямком є подальший розвиток відомчої експертної служби та оснащення її сучасними засобами та методами дослідження об'єктів, що залежить від наукового, економічного та соціального розвитку України. Об'єктом дослідження виступає судово-експертна служба в Україні. Предметом дослідження виступають форми і методи роботи експертів. Наукова новизна роботи полягає в актуалізації питання щодо ролі науково-дослідницьких експертно-криміналістичних центрів у встановленні історичних фактів та ідентифікації тіл воїнів України, загиблих в АТО.

РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ

1.1 Нормативно-правовий статус

В процесі реалізації концепції реформування системи правоохоронних органів було реформовано Експертну службу МВС України, яка згідно з наказом МВС України від 3 листопада 2015 року № 1343 «Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України» є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи, що підпорядковується Міністру внутрішніх справ України і діяльність якої спрямовується та координується Міністерством внутрішніх справ України. Таким чином, всі НДЕКЦ тепер підпорядковані Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центру МВС України з прямим підпорядкуванням МВС України, а не обласним управлінням поліції, а отже працівники Центрів не мають спеціальних звань поліції, що суттєво змінило характер службової діяльності експертів-криміналістів, які до цього, зазвичай, були працівниками міліції. Як наслідок, слідчі підрозділи, що увійшли до складу центрального органу виконавчої влади – Національної поліції та експертні підрозділи, що залишилися у складі Експертної служби під патронатом МВС, втратили організаційний зв'язок, їх службові взаємовідносини тепер будуються виключно у формі взаємодії. Це дозволило втілити на практиці принцип незалежності Експертної служби та виключити змогу адміністративного впливу на експертів. Але треба зазначити, що реформування Експертної служби має і ряд недоліків. До реформаторських змін одним з головних завдань експертів-криміналістів НДЕКЦ як спеціалістів було проведення огляду місця події. Для проведення цієї роботи складали графіки добових чергувань експертів у слідчо-оперативних групах, за потреби забезпечували готовність до виїзду на місце події спеціалізованих експертних груп, адже кажучи про взаємодію слідчого з експертом при дослідженні речових доказів, слід підкреслити, що вона починається ще на

цьому етапі, де експерт, виступаючи в якості фахівця-криміналіста, повинен надавати кваліфіковану консультаційну та практичну допомогу слідчому не тільки у виявленні, фіксації, вилученні доказів, а й у визначенні напрямків подальшого їх використання в розкритті та розслідуванні злочинів шляхом вирішення питань діагностичного, ситуаційного, ідентифікаційного характеру. Зараз же, для забезпечення техніко-криміналістичного супроводження досудового розслідування злочинів, зокрема під час виїзду слідчо-оперативної групи на місце злочину, наказом МВС України від 19 серпня 2015 року № 993 у структурі слідчих відділів (відділень) поліції передбачено створення секторів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій у складі начальника сектору (для відділу), старшого інспектора-криміналіста, інспектора-криміналіста, техника-криміналіста. Вони можуть вилучати сліди та речові докази на місці події, але не мають права проводити експертизи. Проведення призначеної експертизи є завданням вже експертних територіальних підрозділів. Отже, виходить, що перебуває на місці події, взаємодіє зі слідчим під час його огляду одна особа, а проводить експертизу – інша. Також ці нововведення призвели до затягування строків виконання експертизи та лише ускладнили роботу слідчих підрозділів, оскільки районним територіальним підрозділам для проведення призначеної експертизи докази доводиться відвозити до Експертних служб, що знаходяться у обласних центрах, які були скорочені та завантажені на декілька місяців вперед. Наразі роботу експертів НДЕКЦ під час огляду місця події регламентує Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі у проведенні огляду місця події, затверджена наказом МВС України від 3 листопада 2015 р. № 1339. Під час проведення огляду місця події працівники Експертної служби МВС використовують спеціалізовані пересувні лабораторії, але лише за письмовим клопотанням керівника органу досудового розслідування (як виняток – за усним клопотанням з подальшим оформленням його у письмовій формі) у

разі виникнення об'єктивних обставин, пов'язаних зі вчиненням: вбивства або умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого із застосуванням вогнепальної зброї; розбійного нападу із застосуванням вогнепальної зброї з постраждалими особами; зґвалтування неповнолітньої чи малолітньої особи або такого, що спричинило особливо тяжкі наслідки; дорожньо-транспортної пригоди, під час якої загинуло двоє і більше осіб або госпіталізовано до медичних закладів п'ятеро і більше осіб; пожежі, під час якої загинуло двоє і більше осіб або госпіталізовано до медичних закладів п'ятеро і більше осіб; вибуху, загрози вибуху або виявлення саморобних вибухових пристроїв. Отже, враховуючи викладене, вважаємо, що включення Експертної служби до складу Національної поліції підвищило б ефективність досудового розслідування, оскільки, як свідчить практика, інспекторів-криміналістів, які виїжджають на місце злочину, на сьогоднішній день катастрофічно не вистачає. Наприклад, на три слідчо-оперативні групи відділення поліції на добовому чергуванні може бути всього один спеціаліст, а працівник Експертної служби МВС, як вже зазначалося вище, залучається до огляду місця події тільки по тяжких і особливо тяжких злочинах, в обов'язки якого в основному входить тільки проведення експертиз. До того ж, взаємодія слідчого і працівника Експертної служби на всіх етапах розслідування злочину – важливий фактор оптимізації діяльності слідчого, тому проведення огляду місця події саме експертом сприяло б якості проведення експертиз та строкам їх виконання.

1.2 Основні форми і методи роботи

Відповідно до Закону України "Про судово-експертну діяльність в Україні» судово-експертна діяльність – це діяльність держави, юридичних і фізичних осіб з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки, техніки, мистецтва та ремесла.

Судово-експертна діяльність включає:

- 1) виконання судовими експертами на основі використання спеціальних знань в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла судових експертиз у кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних справах, справах про адміністративні правопорушення та у виконавчому провадженні;
- 2) організацію проведення судових експертиз;
- 3) проведення наукових досліджень та узагальнень в галузі судової експертизи (планування, проведення, апробація наукових робіт та впровадження їх результатів в експертну практику);
- 4) науково-методичне та інформаційне забезпечення;
- 5) профілактику правопорушень засобами судової експертизи;
- 6) добір, професійну підготовку та процедури надання, підвищення та позбавлення кваліфікації судових експертів.

Судовий експерт – це особа, якій відповідно до вимог чинного законодавства доручено проведення судової експертизи.

Судова експертиза – це дослідження судовим експертом на основі спеціальних знань в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо матеріальних (матеріалізованих) об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про фактичні дані та обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового слідства, суду, державної виконавчої влади.

Працівники експертних підрозділів здійснюють судово-експертне та техніко-криміналістичне забезпечення діяльності ОВС з розкриття, розслідування та попередження злочинів; – як спеціалісти беруть участь в огляді місця події з метою виявлення, фіксації, кваліфікованого вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які можуть бути засобами для розкриття злочину і виявлення винних, проводять їх попереднє дослідження (без надання письмового висновку), з використанням спеціальних знань та навичок звертають увагу слідчого на обставини і фактичні дані, що мають значення для розслідування кримінальної справи; – консультують слідчого (працівника карного розшуку, підрозділу боротьби з організованою злочинністю тощо) з питань щодо можливості дослідження виявлених на

місці злочину об'єктів, доцільності поставлення на вирішення експертизи тих чи інших питань, а також потреби залучення для цього експертів певної спеціалізації; – проводять судову експертизу та дослідження; – встановлюють з використанням колекцій криміналістичного обліку осіб, що вчинили злочини, відомості про об'єкти за їх ідентифікаційними ознаками для використання облікових даних з метою розкриття та попередження злочинів і застосовують для цього інші науково-технічні засоби та криміналістичні методи; – виявляють транспортні засоби зі сфальсифікованими ідентифікаційними позначеннями та підробленими документами під час їх реєстрації в Сервісних центрах України; – проводять профілактичні огляди з питань вибухонебезпеки, тощо.

Огляд – це слідча (розшукова) дія, в ході якої виявляють, безпосередньо сприймають, оцінюють і фіксують стан, властивості та ознаки матеріальних об'єктів з метою отримання фактичних даних, що мають значення для встановлення істини у кримінальній справі. Огляд проводиться слідчим, прокурором з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 237 КПК України).

Огляд – самостійна слідча (розшукова) дія. Сутність огляду полягає в тому, що слідчий за допомогою своїх органів почуттів переконується в існуванні і характері фактів, що мають доказове значення. При огляді слідчий не тільки спостерігає, але й проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляє відбитки та зліпки, оглядає і вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження (ч. 7 ст. 237 КПК України).

При огляді широко застосовуються спеціальні методи криміналістики, особливо техніко-криміналістичні методи роботи зі слідами та іншими речовими доказами. Задачі огляду, як їх визначає закон (ч. 1 ст. 237 КПК України), полягають у виявленні та фіксації відомостей щодо обставин

вчинення кримінального правопорушення. На підставі цього слідчий висуває версії про характер події і його учасників, про місце перебування злочинця, викраденого майна та інших об'єктів, що мають доказове значення, про наслідки злочину тощо. Крім того, при проведенні огляду переслідується мета встановити обставини, що сприяли вчиненню злочину. У багатьох випадках він є засобом одержання таких фактичних даних, що не можуть бути добуті іншим шляхом. Результати огляду, особливо такого його виду, як огляд місця події, дозволяють слідчому визначити спрямованість розслідування, уявити механізм розслідуваної події, особистість злочинця. Існують наступні види огляду: - огляд місця події; - огляд трупа, в тому числі, пов'язаний з ексгумацією; - огляд речей; - огляд документів; - огляд місцевості; - огляд приміщення. Особливим видом огляду є освідування, тобто огляд тіла людини.

Кожний з видів огляду має свої особливості, виходячи з яких, визначають тактику його проведення. Однак існує ряд загальних положень процесуального характеру, однакових при провадженні огляду будь-якого виду. Процесуальний порядок огляду і освідування передбачений ст.ст. 223, 237-239, 241 КПК України. Відповідно до закону огляд повинен проводитися слідчим, прокурором. Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією та освідування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідного огляду. Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування огляду. Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється згідно з правилами, передбаченими в КПК України для обшуку житла чи іншого володіння особи. Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в огляді може

запросити спеціалістів. При проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду.

Огляд речей і документів. Відповідно до закону (ч. 5 ст. 237 КПК України) речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу, що були виявлені при проведенні інших видів огляду, підлягають негайному огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд. У цьому випадку огляд речей і документів складає зміст самостійної слідчої (розшукової) дії. Огляд речей починається з вивчення їх загального вигляду. Слідчий встановлює стан речі, її найменування і призначення, при необхідності – правила користування цією річчю. Потім виявляються індивідуальні ознаки речі, її дефекти й особливості, ознаки, що свідчать про те, за яким призначенням вона використовувалася і як інтенсивно, ознаки, що вказують на зв'язок речі, яка оглядається, з речовою подією. Всі ці дані фіксуються в протоколі огляду, до якого можуть бути прикладені фотознімки та графічні зображення. Мета огляду документів – виявити і зафіксувати такі їх ознаки, які надають документам значення речових доказів, а також

встановити засвідчені ними або викладені в них обставини і факти, що мають значення для справи. На початковому етапі огляду слідчий повинен отримати загальне уявлення про документ. При цьому з'ясується: а) що являє собою документ; б) у кого і де зберігається; в) зовнішній вигляд документа і його реквізити; г) походження документа, від кого він надійшов до адресата. Зміст подальших дій слідчого залежить від того, яку роль, за його припущенням, цей документ може грати в справі: речового доказу або засобу посвідчення тих або інших фактів і обставин.

При огляді документів – речових доказів, слідчий доступними йому засобами вирішує питання про дійсність документа, вивчаючи для цього, зміст, форму, матеріал документа і його окремі частини: підписи, відбитки печаток і ін. Всі ознаки, що свідчать про його підробку (травлення, підчищення, дописки й ін.), докладно фіксуються в протоколі огляду. Якщо документ є засобом посвідчення фактів, особлива увага звертається на ті його частини, що відіграють посвідчувальну роль, наприклад на підпис певної посадової особи і дату документа, що в сукупності вказує на перебування цієї особи в той момент у даній посаді, або на зміст документа, з якого можна зробити висновок про певні обставини, наприклад про одержання певної партії товарів. У протоколі огляду фіксується все виявлене, а та частина документа, що має доказове значення, при необхідності може бути викладена дослівно. Таким шляхом слідчий може уникнути залучення до справи значних за обсягом документів, наприклад книг бухгалтерського обліку, якщо доказове значення мають лише деякі записи.

Огляд приміщень і місцевості. Об'єктами даного виду огляду можуть бути складські, торговельні, виробничі і житлові приміщення, різні ділянки місцевості (наприклад, місце зустрічі співучасників). Проводиться він за правилами огляду місця події. Проведення огляду підпорядковане певним принципам, до яких належать: 1. Своєчасність огляду полягає в проведенні цієї слідчої (розшукової) дії відразу ж, як у ньому виникає необхідність. 2. Об'єктивність огляду полягає насамперед у дослідженні і фіксації всього

виявленого в тому вигляді, в якому це було в дійсності. В протоколі, що відбиває результати огляду, не повинні приводитися висновки і припущення слідчого. 3. З об'єктивністю огляду тісно пов'язана його повнота – виявлення, фіксація і дослідження всіх тих фактичних даних, що мають доказове значення в справі. 4. Активність огляду полягає, по-перше, в тому, що слідчий, прокурор робить його в силу свого службового становища, незалежно від бажань зацікавлених осіб, і, по-друге, в тому, що він діє, приймаючи всі заходи до виявлення слідів злочину, проявляє творчу ініціативу. 5. Методичність і послідовність полягають у правильній організації і планомірному проведенні огляду. Методичність – це застосування найбільш ефективних для даних об'єктів і в даній обстановці прийомів огляду; послідовність – суворо визначений порядок дій. 2. Огляд місця події: методи проведення та підготовчий етап.

Одним із найскладніших видів огляду є огляд місця події. Під місцем події розуміється приміщення або місцевість, де вчинено злочин або де є матеріальні сліди, пов'язані з подією злочину. Місце злочину і місце події – поняття, які не завжди співпадають: місце події – поняття більш широке; місце злочину – це місце безпосереднього вчинення злочинного наміру, яке спричинило певні матеріальні зміни (наявність слідів злому, взуття, крові та ін.). Зміст слідчої дії визначається об'єктом, на дослідження якого вона спрямована. Об'єкт дослідження визначає як характер пізнавальних операцій, необхідних для досягнення мети слідчої дії, так і процесуальну форму їх здійснення. Під місцем події логічно розуміти територію, приміщення або будівлю, де відбулася подія, яку розслідують, або настав її результат.

Місце події як об'єкт огляду завжди являє собою складну та неповторну систему різноманітних за своїми якостями та характеристиками предметів та інших матеріальних утворень (територія підприємства, житлове помешкання, магазин, автомобільна магістраль, пасажирський вагон, лісовий масив тощо). Огляд повинен забезпечувати можливість виявлення та закріплення слідів злочину в межах обстановки будь-якого місця події, мати

свого роду пізнавальну універсальність, включати прийоми та методи, що забезпечують всебічне дослідження будь-яких об'єктів матеріального світу.

Огляд місця події – це невідкладна слідча (розшукова) дія, спрямована на встановлення, фіксацію і дослідження обстановки місця події, слідів злочину і злочинця та інших фактичних даних, що дозволяють в сукупності з іншими доказами зробити висновок про механізм події та інші обставини розслідуваної події. Невідкладність огляду місця події пояснюється необхідністю отримання інформації про обставини події у первісному, незміненому стані, оскільки будь-яке зволікання спричиняє втрату речових доказів, зміну слідової картини, а також необхідністю оперативного отримання інформації з метою організації розшуку злочинця, а також інших слідчих (розшукових) дій, спрямованих на розкриття злочину. Загальна задача огляду місця події полягає у встановленні механізму події в деталях, тобто у відповіді на питання, що відбулося на цьому місці. Ця загальна задача розбивається на ряд окремих: - вивчення і фіксація обстановки місця події; - встановлення характеру впливу злочинця на навколишнє середовище; - виявлення, фіксація і вилучення слідів злочину і злочинця; - виявлення злочинця і мотивів злочину; - встановлення причин і умов, що сприяли злочину; - одержання необхідних даних для наступних слідчих (розшукових) дій.

Огляд місця події можна поділити на три етапи: підготовчий, робочий і заключний. 1. Підготовчий етап огляду місця події. Він починається з моменту прийняття слідчим рішення про проведення огляду. Приймавши таке рішення, слідчий, прокурор повинен: - забезпечити охорону місця події до свого прибуття, тобто не допустити до нього сторонніх осіб і забезпечити збереження і недоторканність обстановки і слідів злочину; - вжити заходів до запобігання або ослаблення шкідливих наслідків злочину (наприклад, розпорядитися про посилення заходів для ліквідації пожежі); - забезпечити до моменту свого прибуття присутність поблизу від місця події осіб, що можуть дати необхідну інформацію: очевидців злочину, якщо вони відомі, і

інших свідків, наприклад, особи, яка виявила сліди злочину; - попередньо визначити, яких спеціалістів варто залучити до участі в огляді, забезпечити їх прибуття; - внести пропозиції про склад слідчо-оперативної групи, що виїжджає на місце огляду; - перевірити готовність технічних засобів огляду. З моменту прибуття слідчого, прокурора на місце події починається другий період підготовчого етапу. Безпосередньому огляду передують: - вжиття заходів для надання необхідної медичної допомоги потерпілим, якщо вона не була надана; - видалення з місця події всіх сторонніх осіб; - залучення, при необхідності, до участі в огляді понятих і остаточне визначення кола інших учасників огляду. Інструктаж учасників огляду про їх права і обов'язки; - збирання шляхом опитування попередніх відомостей, які повинні бути враховані при огляді, встановлення, які зміни, ким і з якою метою були зроблені на місці події; - проведення інших невідкладних дій і вживання заходів, спрямованих на поліпшення умов огляду (забезпечення штучного освітлення й ін.). Як на цьому, так і на наступних етапах паралельно з оглядом здійснюються необхідні пошукові заходи, наприклад переслідування злочинця, застосування службово-розшукової собаки.

2. Робочий етап огляду місця події. Він складається з загального і детального огляду. Загальний огляд починається з огляду місця події з метою орієнтування; визначення кордонів огляду; вирішення питання про вихідну точку і спосіб огляду, тобто визначення його послідовності; вибору позиції для орієнтувальної і оглядової фотозйомки. Потім слідчий разом з іншими учасниками огляду з'ясовує, які об'єкти знаходяться на місці події, досліджує весь комплекс питань, що відносяться до його обстановки, визначає взаємне розташування і взаємозв'язок елементів цієї обстановки, вивчає їх зовнішній вигляд, стан і з максимально необхідними і можливими в даних умовах подробицями фіксує все виявлене за допомогою фотозйомки, складання схем, планів і креслень, а також необхідних заміток для майбутнього протоколу огляду. По закінченню загального слідчий переходить до детального огляду, під час якого: - об'єкти ретельно і детально оглядаються (з цією метою вони можуть зрушуватися з

місця, перевертатися і т.п.); - приймаються всі доступні заходи до розшуку і виявлення на самому місці події і на окремих об'єктах слідів злочину і злочинця; - відбираються об'єкти зі слідами на них, піддаються вилученню сліди з тих об'єктів, які самі не можуть бути вилучені, а якщо це неможливо, з них знімаються копії; - фіксуються негативні ознаки стану предметів; - перевіряються дані загального огляду; - проводиться вузлова і детальна фотозйомки. У криміналістиці застосовуються три основних способи (прийоми, методи) огляду місця події: концентричний, ексцентричний і фронтальний. При концентричному способі огляд ведеться по спіралі від периферії до центра місця події, під яким, зазвичай, розуміється найважливіший об'єкт (труп, зламаний сейф і т.п.) або умовне місце.

Ексцентричний спосіб полягає в тому, що огляд ведеться по спіралі від центра місця події до його периферії. Фронтальний спосіб являє собою лінійний огляд площ від одного з кордонів, прийнятого за вихідний, до іншого. Постійного правила застосування того або іншого способу огляду не існує, і питання вирішується виходячи з конкретних обставин справи. Так, огляд приміщення рекомендується проводити концентричним способом; огляд відкритої місцевості звичайно проводять від центра до периферії, тому що іноді важко на початку огляду визначити кордони місця події, або способом фронтального огляду, коли територія велика і її можна розбити на смуги.

3. Заключний етап огляду місця події. Закінчивши дослідження об'єктів на місці події, слідчий, прокурор переходить до заключного етапу огляду: - складає протокол огляду і необхідні плани, схеми та креслення; - при необхідності робить дактилоскопірування трупа і відправляє в морг; - упаковує об'єкти, вилучені з місця події; - вживає заходів до збереження тих що мають доказове значення об'єктів, які вилучити неможливо або недоцільно; - вживає заходів по заявам, що надійшли від учасників огляду й інших осіб.

3. Тактика огляду місця події та фіксація результатів. Місце події та його матеріальна обстановка є відображенням наслідків певного злочину.

Місце вчинення злочину – найбагатше джерело відомостей. У

більшості випадків розкриття злочинів цілком залежить від того, чи повною мірою використано це джерело. Але таке джерело не завжди однаково відбиває подію злочину. Залежно від характеру відображення на місці події злочину можна уявити ситуації, коли подія злочину: 1) має дійсне відображення; 2) не має повного відображення; 3) не знаходить свого явного відображення; 4) має фальшиве відображення. Ці ситуації вимагають відповідної інтерпретації.

1. Коли подія злочину має дійсне відображення, у слідчого немає сумніву щодо характеру події і осіб, які причетні до неї. Достатній обсяг інформації дозволяє припустити дійсність події. Проте на першому етапі розслідування (яким часто є огляд місця події) нерідко важко вирішити, які об'єкти треба оглядати.

2. Коли подія злочину не має повного відображення, завдання слідчого полягає у відновленні повної картини події, що відбулася. Неповнота відображення може мати різний ступінь. Коли відображення настільки неповне, що не передає змін середовища, на основі яких можна судити про відображений об'єкт, тоді неповнота його є істотною. Виникнення неповного відображення пов'язано з такими моментами: а) у процесі вчинення злочину подія повністю не відобразилась на місці події; б) після вчинення злочину виникли зміни об'єктів огляду: слідів та речових доказів;

3. Коли подія злочину не знаходить свого явного відображення, можливо передбачити, що: а) знищено дані на місці події (зміни в середовищі зникли, і акт їх виділення став неможливим; разом з тим знищення інформації на місці події (слідів і речових доказів) характеризується виникненням іншої інформації — слідів їх знищення); б) події у цьому місці не було.

4. Коли подія злочину має фальшиве відображення, виникає ситуація відображення не події злочину, а іншої події. Такі відображення мають місце при різних інсценуваннях. У цих випадках необхідно звернути увагу на так звані негативні обставини, які несуть у собі інформацію не про злочин, чийм відображенням вони нібито є, а про інсценування злочину.

Кожній з названих ситуацій огляду місця події відповідає найдоцільніша система тактичних прийомів: 1) при дійсному відображенні

події кримінального правопорушення; 2) при неповному відображенні події кримінального правопорушення; 3) при відсутності явного відображення події злочину; 4) при фальшивому відображенні події злочину. Тактичні прийоми системи мають достатньо загальний характер, їх подальша диференціація обумовлена типовими ознаками злочину і його індивідуальними особливостями.

Огляд місця події має свою специфіку відповідно до різних видів злочинів, способів їх вчинення та приховування. Система тактичних прийомів при дійсному відображенні події кримінального правопорушення охоплює: 1) зіставлення первинних даних і обстановки місця події з метою виявлення слідів злочину; 2) аналіз окремих слідів на місці події; 3) моделювання події, яка відбулася. Розглянемо функціональне призначення і доцільність названих прийомів. Слідчий має певну інформацію про характер події ще до початку огляду місця події з повідомлень про злочин, оперативних даних, пояснень окремих осіб та ін. Дуже рідко слідчий, який виїздить на місце події, не має хоча б деякого уявлення про подію злочину. Це уявлення може бути уривчастим, неправильним, неточним, але воно існує. У ситуації дійсного відображення події злочину не повинні виникнути суперечності і невідповідності між первинними даними і обстановкою на місці події. Мета тактичного прийому, який полягає в їх зіставленні, – виявити якомога більше слідів злочину і речових доказів, визначити належність доказів. Важливим тактичним прийомом у даній системі виступає аналіз окремих слідів на місці події. Місце події є відображенням минулого, яке може бути пізнане як результат вивчення обстановки і речових доказів переважно раціональним шляхом. Треба аналізувати такі ознаки та властивості предметів і слідів: а) час виникнення їх на місці події (аналіз тимчасових зв'язків слідів); б) зв'язки об'єктів з даним чи іншим місцем (аналіз просторових зв'язків слідів); в) структуру предметів і слідів для вивчення їх групової належності; г) ідентифікаційні якості слідів з метою визначення можливості ототожнення об'єктів, що їх утворили; ґ) можливість

виникнення слідів від одного або різних учасників розслідуваного злочину (потерпілого, обвинуваченого та ін.) або сторонніх осіб; д) зв'язки слідів між собою і розслідуваною подією, механізм їх утворення; е) причини відсутності певних слідів і предметів, їх властивостей і ознак. Аналіз окремих слідів на місці події є тим першим ступенем, який дозволяє встановити причинні зв'язки між ними. Сліди (предмети) перебувають у залежності один від одного. Виявлення одного сліду або його частин чи ознак слідів повинно наштовхувати на пошук інших речей або слідів. Тому використання тактичного прийому, який полягає в аналізі окремих слідів на місці події, дозволяє: а) виявити більш широке коло слідів (предметів), що мають відношення до певного злочину; б) визначити залежності між ними; в) не брати до уваги сліди, які не стосуються події. Наступним тактичним прийомом у системі є моделювання події. Кожна уявна модель вчиненої події щодо розслідування будь-якої категорії злочинів має більший або менший ступінь ймовірності. Уявне моделювання (відтворення) події дозволяє виявити нові факти та певні невідповідності. При дійсному відображенні події злочину уявна модель повинна збігатися з інформацією, яку виявлено на місці події. Але якщо між ними виникають суперечності і невідповідності, то ситуація огляду первісно визначена невірно. Викликає інтерес система тактичних прийомів при неповному відображенні події злочину, яка включає такі прийоми: 1) аналіз окремих слідів (предметів), їх ознак, розташування; 2) використання уявної реконструкції окремих елементів події; 3) моделювання з метою відтворення події, яка відбулася; 4) зіставлення модельованої події і реальної картини місця події. Така система використовується у разі, коли на місці події виявлені окремі предмети чи сліди злочину і механізм події недостатньо виражений. Огляд місця події при неповному відображенні події злочину необхідно розпочинати з аналізу окремих слідів (предметів), їх ознак, розташування. Цей тактичний прийом дозволяє визначити об'єкти, які мають значення для справи, встановити зв'язки між окремими слідами та їх можливе місцезнаходження.

У процесі огляду місця події слідчий має певну інформацію про характер події, а іноді й докази, що підтверджують ті чи інші факти. Тому зіставлення інформації місця події з доказами, які точно встановлені по справі, дає змогу виявити невідповідності між ними і підтверджує штучний характер тих чи інших слідів. Фіксація результатів огляду місця події Основним способом фіксації результатів огляду місця події є складання протоколу.

Складання протоколу огляду місця події вимагає додержання певних вимог: - протокол має бути повним, містити детальний опис окремих слідів, інших обставин злочину; - протокол огляду місця події складається з трьох частин: вступної, описової та завершальної. Способами фіксації також є: а) плани (схематичні чи масштабні), б) фотознімки (відеозапис), що ілюструють місце події, окремі вузли, сліди, речові докази.

План — це графічне площинне зображення (креслення) даного місця, виконане у масштабі чи схематично (у вигляді схеми). Різниця між планом і схемою полягає в тому, що перший виконується у масштабі, другий — без масштабу, орієнтовно, із зазначенням розмірів об'єктів, їх форми та відстаней між ними. Плани та схеми можуть бути загальними, що охоплюють приміщення чи значну частину місцевості, і окремими, що охоплюють лише безпосередньо місце події або його найважливішу частину (наприклад, кімнату, де вчинено злочин). У залежності від місця події складаються плани відкритої місцевості і приміщень. План приміщень може бути площинним (простим) або розгорнутим. На останньому зображують не тільки підлогу кімнати з розташованими на ній речами, а й в розгорнутому вигляді стіни кімнати з усіма предметами і слідами, що на них є, а також стелю, коли на ній є якісь ознаки, що підлягають фіксації. В разі потреби на стіни наносять проекцію предметів обстановки, що розташовані біля них. План місцевості викреслюється методом вимірів за спрямованістю або за способом засічок. Останній полягає в тому, що виміри між двома об'єктами і відображення на плані відрізка у відповідному масштабі проводять лише після першого

візування. Інші об'єкти візують як з початкової точки, так і з точки, на яку проводилось перше візування. У цьому випадку відрізок між двома даними точками слугує базою зйомки. Таке перехрестя відображає місце розташування об'єкта, на який проводилось візування. Оскільки база зйомки і дві лінії візування утворюють трикутник, то вирахувати відстань від одного об'єкта до іншого нескладно. При складанні плану чи схеми використовують умовні позначення. На кожному плані або схемі повинні бути: заголовок із зазначенням, що саме накреслено, стрілка з позначенням “північ-південь” для орієнтування на сторони світу, масштаб (на планах), пояснювальні написи про те, що являють собою ті чи інші зображені об'єкти.

Одним із методів фіксації місця події є фотозйомка і відеозапис. Традиційними видами фотозйомки є орієнтовна, оглядова, вузлова, детальна. Орієнтовна фотозйомка передбачає зйомку місця події разом з прилеглими будівлями, приміщеннями, об'єктами. Вона виконується, як правило, панорамним методом (лінійна і кругова панорама). Оглядова фотозйомка ставить за мету сфотографувати об'єкт без прилеглої території. Вузлова фотозйомка має за мету фіксування окремих вузлів місця події, які є найбільш важливими для розслідування і зосереджують значну кількість слідів (злом дверей і знаряддя злочину, труп і пістолет, що лежить поруч). Крім цих видів застосовується детальна фотозйомка, що має за мету фіксацію окремих слідів або речових доказів у масштабі. У випадках, коли на місці події знайдені сліди або речові докази (дрібні частки, сліди рук) і вони не можуть бути вилучені внаслідок різних причин виконується масштабна фотозйомка.

Залучення спеціаліста для участі в слідчих діях має факультативний характер, рішення приймає слідчий. Відповідно до ст. 1281 КПК України, спеціаліст — це особа, яка володіє спеціальними знаннями і навичками і використовує їх для сприяння слідчому у виявленні, закріпленні та вилученні доказів, звертає увагу слідчого на обставини, пов'язані з виявленням та закріпленням доказів, дає пояснення з приводу спеціальних питань, які

виникають при провадженні слідчої дії. Під час огляду місця події допомога спеціаліста складається у наступному: 1) визначення меж території, яка підлягає огляду; 2) установлення способу огляду місць найбільш ймовірного відступу злочинця. Перелік об'єктів пошуку залежить від характеру вчиненого злочину. Тому спеціаліст при проведенні оглядів (обшуків) звертає увагу слідчого на об'єкти, які можуть мати значення для розслідування кримінальної справи; 3) вибір і використання технічних засобів відповідно до об'єкта огляду; 4) проведення пошукових дій з метою виявлення слідів, у тому числі і мікрооб'єктів (наприклад, у кишнях одягу підозрюваного); 5) проведення необхідних найпростіших геометричних, вагових та інших вимірювань (наприклад, установлення розміру об'єктів, зважування знайдених об'єктів та ін.); 6) проведення попередніх досліджень слідів; Орієнтуюча інформація, отримана у результаті попередніх досліджень: – полегшує і прискорює проведення наступних судових експертиз; – має важливе значення для термінового проведення оперативно-розшукових заходів і слідчих дій; – є підставою для моделювання події злочину, висування версій та ін.; 7) фіксація об'єктів та слідів, що вилучаються, шляхом ретельного опису у протоколі слідчої дії та фото- й відеозйомки; 8) вилучення і упакування виявлених наркотиків, слідів, об'єктів-носіїв; 9) роз'яснення щодо виявлених об'єктів або слідів; 10) надання консультацій щодо подальшого експертного дослідження вилучених об'єктів.

Дії спеціаліста повинні знайти відображення в процесуальному документі — протоколі слідчої дії. Протокол є важливим юридичним документом, який має значення доказу (ст. 82 КПК України). Протокол повинен складатися відповідно до вимог: – точність і послідовність опису виявлених об'єктів; – повнота опису всіх речей, які мають відношення до справи; – об'єктивність змісту; – законність, його оформлення повинно відбуватися відповідно до встановлених законом правил. Недостатньо просто знайти сліди, які мають відношення до злочину, необхідно процесуально

правильно їх зафіксувати, в іншому разі вони не будуть мати юридичної сили і не зможуть бути використані як докази. Основна форма процесуальної фіксації слідів (у тому числі і біологічного походження) — опис у протоколі слідчої дії. Оскільки процедура участі спеціаліста й отримання результатів попередніх досліджень, ним проведених, відображається в протоколі слідчої дії, то це накладає певні процесуальні і методичні обмеження на його роботу. У протоколі фіксуються такі пов'язані зі збиранням доказів відомості і встановлені в результаті застосування спеціальних знань факти, що очевидні для всіх учасників слідчої дії. У протоколі повинні відображатися дані про температуру зовнішнього середовища, воду, ґрунт, вказуються фактичні і технічні дані проведення фото-, кіно-, відеозйомки, використання науково-технічних засобів.

Керівник слідчо-оперативної групи (СОГ) залежно від інформації, що надійшла про вчинений злочин, повинен оцінити обстановку та залучити спеціалістів відповідних профілів для найбільш якісного огляду місця події: 1 — судово-медичного експерта; 2 — спеціаліста-криміналіста; 3 — спеціаліста-баліста; 4 — спеціаліста-біолога; 5 — спеціаліста-одоролога; 6 — спеціаліста-хіміка; 7 — інспектора-кінолога. Після прибуття на місце події необхідно: 1 — огородити місце події для збереження слідової інформації; 2 — з'ясувати, які зміни відбулися на місці до приїзду СОГ. Перед початком огляду необхідно випроводити за межі кордону місця події всіх зайвих осіб, у тому числі працівників поліції, безпосередньо не пов'язаних із проведенням слідчої дії (огляду).

Важливим питанням при огляді місця злочину є послідовність дій спеціалістів різних профілів. Особливо коли до огляду був залучений інспектор-кінолог із собакою, одоролог, біолог (може виконувати функції одоролога), криміналіст. При роботі за своїми спеціальностями вони не повинні порушувати сліди, які будуть виявлятися наступним спеціалістом. Під час роботи спеціалістів, тим більш кінолога та біолога, на території місця події не повинно бути сторонніх осіб, у тому числі слідчого. Він повинен

знаходитися за стрічкою та отримувати інформацію від працюючих спеціалістів. Це пов'язано з тим, що свої біологічні та одорологічні сліди людина залишає тільки знаходячись на території, навіть без яких-небудь дій (сліди запаху, волосся, яке випало, лупа та ін.). Під час проведення зйомки кожному виявленому об'єкту надається відповідний номер. Детальна фотозйомка об'єктів із наданими їм номерами проводиться масштабним способом. Усі об'єкти фіксуються в протоколі огляду, під час чого спеціаліст допомагає слідчому грамотно і повно їх описати. При цьому вказується місце виявлення з прив'язкою до нерухомих орієнтирів, стан об'єктів, їх взаємне розташування, якісні (форма, колір, походження матеріалу та ін.) і кількісні (геометричні параметри, кількість, вага і т. п.) характеристики, які дозволяють індивідуалізувати об'єкти. Важливе значення для встановлення всіх обставин має вивчення механізму виникнення слідів, найчастіше слідів крові. Це дозволяє за слідами, виявленими на місці злочину, одягом потерпілого та підозрюваного встановити місце скоєння злочину, місце розміщення і положення потерпілого тощо. Конкретних інструкцій з пошуку слідів за кожною категорією справ не існує, але основне — це те, що сліди різного походження, які відносяться до конкретної особи, слід шукати в місцях, де мав бути його фізичний контакт з предметами на місці події. Наприклад, якщо мова іде про злочинця, до таких місць можна віднести: — місця можливого проникнення злочинця в приміщення або вихід з нього; — знаряддя злочину або інші предмети, яких мав торкатися злочинець.

РОЗДІЛ 3.

ДЕЯКІ ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

2.1. Внесок судово-експертної служби Івано-Франківської області в ексгумацію та ідентифікацію тіл закатованих людей в «Дем'яновому Лазі»

Дем'янів Лаз — урочище біля Івано-Франківська, місце масових розстрілів в'язнів з тюрми НКВД. Розстріли проводили в кінці червня перед відступом радянських військ в 1941 році. Під час розкопок тут знайшли людські кістки і змогли ідентифікувати 524 особи. Для 22 із них вдалось встановити особу, робота в архівах СБУ дала змогу визначити імена іще 40. Багато фактів кримінальної справи залишилося таємницею, яку розслідував слідчий Микола Данилів з 21 вересня 1989 року.

Після передачі до провадження Миколі Даниліву кримінальної справи № 63953га виявлення першої могили він виніс постанову про проведення судово-медичної експертизи. Крім івано-франківського судмедексперта О.Левицького, експертизу проводили ще дві бригади експертів з різних міст України.

Для визначення статевої приналежності кісткових останків і їх кількості відбиралися черепи з нижніми щелепами, плечові і стегнові кістки [праві і ліві]. Крім того, відбиралися також і інші кістки скелетів, на яких виявлено ознаки, що могли мати цінність для ідентифікації [ототожнення особи] або, які характеризували предмет, яким завдано ушкодження, чи носили на собі сліди злочинів, які розкривали механізм спричинення ушкоджень. В результаті проведених експертних досліджень було встановлено, що на переважній більшості черепів виявлялись різного характеру ушкодження, але основними з них були вогнепальні. Розміщення вхідних вогнепальних ушкоджень на передній поверхні голови або у підщелепній ділянці вказувало на те, що жертва була повернута лицем до стріляючого, що могло відбуватися під час допитів. Вік постраждалих був у межах від 18–20 до 40 років.

Встановлено, що смерть людей настала від смертельних або несмертельних поранень багнетами, ножами, піками чи іншими гострими предметами. Цей висновок підтверджується виявленням у похованнях грудних кісток з ушкодженнями овальної, видовженої або чотирикутної форми, які схожі на ушкодження від гострих предметів. Таким чином

встановлено, що досліджені ексгумовані кістки, вийняті з трьох поховань у «Дем'яновому Лазі», за анатомо-морфологічними особливостями будови є кістками 524 скелетів людей. Кістки 359 скелетованих трупів належать до скелетів чоловічої статі, кістки 151 скелетованого трупа належать до скелетів жіночої статі, а для кісток 14 скелетів стать не встановлено. На 443 досліджених черепах виявлено вхідні і вихідні вогнепальні ушкодження, наявність яких дає змогу стверджувати, що смерть людей, на черепах яких виявлено вказані пошкодження, наставала від вогнепальних поранень голови з ушкодженням головного мозку. Наявність багатовідламкових переломів кісток склепіння і основи черепа, рвань швів і розтріскувань черепа вказує на те, що снаряд, який спричиняв вказані ушкодження, був наділений великою кінетичною енергією. На більшості досліджених кісток черепів виявлено одне, два вогнепальні поранення, що відповідає одному, двом пострілам у голову. В окремих випадках зустрічається від трьох до шести вхідних вогнепальних ушкоджень, що відповідає такій же самій кількості пострілів. Вхідні вогнепальні ушкодження в переважній більшості випадків знаходились у потиличних, і в частині випадків — у тім'яних і скроневих кістках, а вихідні — в лобних кістках або кістках лицьової частини черепа. Кількість вихідних пошкоджень через значні руйнування кісток мозкового і лицьового черепа часто не відповідає кількості вхідних.

Переважає більшість ушкоджень спричинена пострілами із зброї калібром 5,6–8 мм. Вказаний висновок підтверджується виявленням у похованні великої кількості деформованих безоболонкових [свинцевих] куль калібру 5,6 мм і стріляних гільз цього ж калібру та виявленням куль і стріляних гільз калібру 7,62 мм, які використовуються в пістолетах «ГТ» і револьверах системи «Наган». Крім того, виявлено кулі і гільзи калібру 7,65 мм іноземного виробництва. На 81 черепі вогнепальних ушкоджень не виявлено. У більшості випадків постріли здійснено з дистанції впритул або близької до неї. Висновок про близьку дистанцію підтверджується наявністю як вхідних, так і вихідних отворів, наявністю розтріскування кісток склепіння

і основи черепа, розходжень швів, а в деяких випадках і повним руйнуванням черепа. При визначенні давності поховання скелетованих трупів людей брався до уваги характер і стан ґрунту, враховувалися глибина і спосіб поховання, стан кісток, їхній колір, наявність дефектів та ознак «вивітрювання» і скарифікації. Враховуючи всі описані вище судово-медичні дані про давність настання смерті, результати опитування населення, а також записи в документах, знайдених разом з останками, можна встановити, що давність поховання людей не менше 40–50 років.

Таким чином, завдяки ретельній роботі кваліфікованих судмедекспертів було викрито жахливий злочин перших радянських окупантів проти мирного населення Галичини.

2.2. Проведення ДНК-експертиз невідомих тіл загиблих учасників АТО

Окремою важливою сторінкою в роботі українських судмедекспертів стала війна на сході України — військовий конфлікт, розпочатий російськими загонами вторгнення у квітні 2014 року на території українського Донбасу після захоплення Росією Криму, серії проросійських виступів в Україні і проголошення «державного суверенітету» ДНР та ЛНР. З початку проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей безвісти зникли близько 3000 людей, і з кожним днем ця цифра змінюється, доля більшості з них на сьогодні невідома. Залишаються невідомими багато тіл. Поліція проводить слідчі дії за кожною справою, кожним зверненням громадян, аби родини цих зниклих людей знали, що сталося з їхніми близькими. У процесі пошуку перед поліцейськими стають серйозні проблеми, які ускладнюють роботу. Керівництво держави серйозно ставиться до пошуку зниклих, ідентифікації загиблих та проблем, які є сьогодні у цьому напрямку. Крім того, до пошуку безвісти зниклих та ідентифікації невідомих тіл залучаються волонтери та представники міжнародних організацій. Органи

внутрішніх справ на підставі відповідного відкритого кримінального провадження надають родичам направлення на безкоштовний аналіз для проведення ДНК-експертизи. ДНК вноситься до єдиної бази даних. Проведення експертиз ДНК знаходиться в компетенції Міністерства внутрішніх справ України. МВС має 17 сучасних лабораторій для проведення ДНК-експертиз на належному рівні. Саме державний експертно-криміналістичний центр МВС ідентифікує тіла. Ідентифікація проходить в кілька етапів. Перший етап – встановлення генетичних ознак загиблого, що можливе шляхом проведення молекулярно-генетичної експертизи. ДНК-картка загиблого передається до Єдиного електронного реєстру. Другий етап – встановлення генетичних ознак родичів зниклих. Біологічні зразки будуть відбиратися у біологічних батьків чи дітей зниклої особи, оскільки лише їх зразки придатні для встановлення спорідненості з невідомим тілом. Відібрання біологічних зразків – безпечна і безболісна процедура. Відібрання зразків та проведення молекулярно-генетичної експертизи за постановою слідчого для громадянина повністю безкоштовна процедура і здійснюється за рахунок держави. При встановленні збігів негайно інформується орган, який призначив відповідну експертизу та проводить досудове розслідування, для подальшого інформування родичів загиблої особи. Орієнтовний строк проведення експертизи окремого зразку може становити до двох тижнів. За результатами проведення вказаної експертизи буде встановлено ДНК-профіль особи, який в автоматичному режимі буде перевірятися з профілями невідомих тіл, наявних у базі даних. Задля ефективнішої роботи щодо отримання біологічних зразків у родичів зниклих в зоні проведення АТО осіб, у кожному обласному управлінні міліції створено спеціальні робочі групи, які займаються прийняттям заяв про безвісне зникнення, викрадення чи взяття в полон громадян, негайним відкриттям кримінальних проваджень, відібранням у родичів зниклих осіб біологічних зразків та призначенням відповідних експертиз.

ВИСНОВКИ

В науково-дослідницькій роботі розглянуто актуальні питання взаємодії Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України з правоохоронними органами. На основі порівняльного аналізу та наукових поглядів вчених в галузі кримінального процесу, криміналістики й судової експертизи, проаналізовано розуміння поняття «взаємодія». Визначено сучасні проблеми взаємодії правоохоронних органів у формі призначення експертиз для встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні.

Розглянути взаємодію окремих правоохоронних органів, яка забезпечує результативність боротьби зі злочинністю при досить широкому використанні техніко-криміналістичних засобів і експертно-криміналістичних методів досліджень.

Розкрито окремі форми взаємодії у використанні спеціальних знань і сформульовано конкретні висновки з питань взаємодії Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України органами державної виконавчої влади України.

Аналіз наукових джерел і досліджень свідчить про те, що питання взаємодії між органами державної влади, а особливо тими, діяльність яких пов'язана аспектами забезпечення громадської та національної безпеки є актуальним в умовах сьогодення, зокрема враховуючи події, що відбуваються на сході України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України. - К., 2001.
2. Кримінальний-процесуальний кодекс України. – К., 2012.
3. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 3 листопада 2015 р. № 1343 // Офіційний вісник України. – 2015. – 27 листопада (№ 92).
4. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 3 листопада 2015 р. № 1339 // Офіційний вісник України. – 2015. – 27 листопада (№ 92).
5. Роман КРУЦИК ДЕМ'ЯНІВ ЛАЗ Геноцид Галичини Видавничий дім «ПРОСТІР» Київ—2009.
6. Судові експертизи в Україні: Зб. нормат. актів. – К., 2002.
7. Шепітько В.Ю. Довідник слідчого. - К., 2001.
8. Офіційний сайт Національної поліції України.